MAKTABGACHA TA’LIM YOSHIDAGI BOLALARNING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA ART-PEDAGOGIK USULLARNING AHAMIYATI

Chimirova Shaxzoda
JDPU Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabasi

Pardayeva Barno Kubayevna
Forish tumani 12-DMTT tarbiyachisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.22090192

Annotatsiya.
Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda art-pedagogik usullardan foydalanishning nazariy va amaliy ahamiyati yoritilgan. Tasviriy faoliyat, musiqa, harakat, ertak va teatr elementlariga asoslangan mashg‘ulotlarning bolalarda tasavvur, mustaqil fikrlash, estetik did, muloqot va o‘zini ifodalash ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, tarbiyachining bolaga yo‘naltiruvchi va qo‘llab-quvvatlovchi munosabati ijodiy muhitni shakllantirishning muhim omili sifatida asoslanadi.
Kalit so‘zlar:
maktabgacha ta’lim, ijodiy faoliyat, art-pedagogika, tasviriy faoliyat, estetik tarbiya, kreativlik, bolalar rivojlanishi.

Kirish

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida bolaning shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha yosh davri bolaning tasavvuri, hissiyoti, qiziqishi va atrof-muhitni o‘ziga xos tarzda anglash qobiliyati faol shakllanadigan bosqichdir. Shu sababli ta’lim-tarbiya jarayonida bolaga faqat tayyor bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, uning mustaqil izlanishi va ijodiy imkoniyatlarini qo‘llab-quvvatlash muhimdir.

Ijodiy faoliyat bolaning ichki dunyosini namoyon etish, yangi obrazlar yaratish, muammolarga noodatiy yechim topish hamda o‘z fikrini turli vositalar orqali ifodalashiga yordam beradi. Bunda art-pedagogik usullar alohida ahamiyat kasb etadi. Art-pedagogika san’atning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi imkoniyatlaridan pedagogik maqsadlarda foydalanishga asoslanadi.

Maktabgacha ta’lim amaliyotida rasm chizish, loy va plastilin bilan ishlash, applikatsiya, musiqa tinglash, qo‘shiq aytish, ritmik harakatlar, ertak tuzish va dramatizatsiya kabi faoliyatlar bolaning ijodiy salohiyatini ochishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Art-pedagogikaning mazmuni va rivojlantiruvchi imkoniyatlari

Art-pedagogik yondashuvning asosiy xususiyati bolani faol ishtirokchi sifatida ta’lim jarayoniga jalb etishdir. Bola rang tanlaydi, shakl yaratadi, obraz o‘ylab topadi, musiqaga mos harakat qiladi yoki ertak qahramonining xatti-harakatini talqin etadi. Bu jarayonda

yakuniy natijadan ko‘ra bolaning ijodiy izlanishi, his-tuyg‘ularini ifodalashi va mustaqil qaror qabul qilishi muhimroqdir.

Tasviriy faoliyat orqali bola rang, chiziq, shakl va kompozitsiya bilan tanishadi. U predmetlarni kuzatish, taqqoslash, tasavvur qilish va o‘z munosabatini rasmda aks ettirishni o‘rganadi. Masalan, “Mening orzuimdagi bog‘cha”, “Sehrli daraxt”, “Kelajakdagi shahrim” kabi erkin mavzular bolani tayyor namunani takrorlashga emas, balki mustaqil obraz yaratishga undaydi.

Musiqa va harakatga asoslangan faoliyatlar ham ijodiylikni rivojlantiradi. Turli ohanglarga mos harakat o‘ylab topish, musiqadagi kayfiyatni rang yoki mimika orqali ifodalash bolalarning emotsional sezgirligini kuchaytiradi. Ertak va teatr elementlari esa nutq, tasavvur, hamkorlik hamda rolli xatti-harakatlarni rivojlantirish imkonini beradi.

Tarbiyachining ijodiy muhit yaratishdagi o‘rni

Ijodiy faoliyat samaradorligi ko‘p jihatdan tarbiyachining tashkilotchilik mahoratiga bog‘liq. Tarbiyachi bolaning ishini faqat “to‘g‘ri” yoki “noto‘g‘ri” mezoni bilan baholamasligi kerak. Aksincha, “Nima uchun shu rangni tanlading?”, “Bu qahramon keyin nima qiladi?” kabi savollar orqali bolaning fikrlashi rag‘batlantirilishi lozim.

Ijodiy muhitda bolaga tanlash imkoniyati berilishi muhimdir. Masalan, mashg‘ulot uchun bir necha materialni taklif etish, ish usulini tanlashga imkon berish, yakka va kichik guruhda ishlashni uyg‘unlashtirish bolalarning mustaqilligini oshiradi. Tarbiyachi yo‘naltiruvchi rolni bajaradi, biroq bolaning ijodiy qarorini uning o‘rniga qabul qilmaydi.

Shuningdek, ijodiy faoliyat kundalik hayot bilan bog‘langanda uning mazmuni boyiydi. Tabiatdagi o‘zgarishlarni kuzatib rasm chizish, xalq ertaklarini sahnalashtirish, bayramlar uchun dekorativ buyumlar tayyorlash bolalarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga qiziqishni ham shakllantiradi.

Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish yo‘llari

Art-pedagogik mashg‘ulotlarda integratsiyalashgan yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiq. Masalan, “Kuz ranglari” mavzusida bolalar avval tabiatni kuzatishi, keyin barglarning shakli va rangini muhokama qilishi, so‘ngra rasm yoki applikatsiya yaratishi mumkin. Mashg‘ulot yakunida har bir bola o‘z ishini tanishtirib, undagi obraz va kayfiyat haqida so‘zlaydi.

Kichik guruhlarda umumiy kompozitsiya yaratish ham hamkorlikka asoslangan ijodiy faoliyatning samarali shaklidir. Bunda bolalar vazifalarni taqsimlaydi, bir-birining fikrini tinglaydi va umumiy natija uchun mas’uliyatni his qiladi. Natijada ijodiy qobiliyat bilan bir qatorda kommunikativ va ijtimoiy ko‘nikmalar ham rivojlanadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotida ijodiy burchaklarni tashkil etish bolalarning erkin faoliyatini qo‘llab-quvvatlaydi. Rangli qog‘oz, bo‘yoq, tabiiy materiallar, konstruktiv detallar va teatr atributlarining bolalar uchun qulay joylashtirilishi ularning mustaqil tashabbus ko‘rsatishiga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, art-pedagogik usullar maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi. San’atga asoslangan faoliyat bola uchun bilim olish, his-tuyg‘ularini ifodalash va atrof-muhitni anglashning tabiiy usulidir.

Mazkur yondashuvni samarali tashkil etish uchun bolaga erkin tanlash imkonini berish, tayyor namunani majburan takrorlatmaslik, jarayondagi ijodiy izlanishni qadrlash va turli san’at turlarini integratsiyalash muhimdir. Tarbiyachi tomonidan yaratilgan qo‘llab-quvvatlovchi muhit bolalarning o‘ziga ishonchi va kreativ fikrlashini kuchaytiradi.

Demak, maktabgacha ta’limda art-pedagogik usullardan muntazam va maqsadli foydalanish barkamol, tashabbuskor va ijodiy fikrlaydigan shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. Maktabgacha ta’lim tizimi uchun metodik manba.
3. Vygotskiy L.S. Bolalar tasavvuri va ijodiy faoliyat masalalariga oid asarlar.
4. Maktabgacha pedagogika bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar va metodik tavsiyalar.
5. Tasviriy faoliyat va estetik tarbiya metodikasiga oid ilmiy-uslubiy adabiyotlar.